

تاریخچه پیدایش خط و نوشتار

نویسنده: اندرو رابینسون

مترجم: یلدا بلارک

ویراستار: فرین لسانی

سبزان

سرشناسه : رابینسون، اندرو، ۱۹۵۷ - م.
 عنوان و نام پدیدآور : تاریخچه پیدایش خط و نوشتار / نویسنده اندرو رابینسون؛
 مترجم یلدا بلارک.
 مشخصات نشر : تهران: سبزان، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۲ ص. : مصور، نمونه، عکس.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۷-۰۳۲-۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت : عنوان اصلی: The story of writing, c2007
 یادداشت : کتاب حاضر نخستین بار تحت عنوان «داستان نگارش» توسط
 انتشارات کتابدار، در سال ۱۳۸۸ منتشر شده است.
 موضوع دیگر : داستان نگارش.
 موضوع : خط - - تاریخ
 موضوع : الفبا
 شناسه افزوده : بلارک، یلدا، ۱۳۶۲ - ، مترجم
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۹ د ۲ ر ۲۱۱ P
 رده بندی دیویی : ۴۱۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۷۲۰۵۷

انتشارات سبزان

میدان فردوسی - خیابان فرصت - ساختمان ۵۴ تلفن: ۸۸۴۷۰۴۴-۸۸۳۱۹۵۵۸

تاریخچه پیدایش خط و نوشتار

- نویسنده: اندرو رابینسون
- مترجم: یلدا بلارک
- ویراستار: فرین لسانی
- ناشر: سبزان
- حروف چینی و طراحی: واحد فنی سبزان
- ۸۸۳۴۸۹۹۱-۸۸۳۰۳۵۷۲
- نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰
- تیراژ: ۲۰۰۰ جلد
- قیمت: ۶۵۰۰ تومان
- چاپ و صحافی: معراج

فروش اینترنتی و online از طریق سایت آی آی کتاب www.iiketab.com

شابک ۴ - ۰۳۲ - ۱۱۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۱۷ - ۰۳۲ - ۴ ISBN 978 - 600 - 117 - 032 - 4

فهرست

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۱
عملکرد نوشتار.....	۱۲
خاستگاه نوشتار.....	۱۵
پیشرفت نوشتار.....	۱۶
خط، گفتار و زبان.....	۱۷
تاریخچه نوشتار.....	۲۰
هیروگلیف‌های مصر.....	۲۱
بخش اول: نحوه عملکرد نوشتار..... ۲۳	
فصل اول: خواندن کتیبه روزتا.....	۲۵
تصویر کلاسیک مصر.....	۲۶
هیروگلیف‌های هورابولو.....	۲۶
منطق هیروگلیف‌ها.....	۲۷
هیروگلیف‌های اولیه.....	۲۸
کشف کتیبه روزتا.....	۳۰
آغاز رمزگشایی.....	۳۲
پیشرفت توماس یانگ.....	۳۲
شامپولئون رمز هیروگلیف‌های مصری را درمی‌یابد.....	۳۴
ستون هرمی فیلا.....	۳۵
اسکندر و سزار در هیروگلیف‌ها.....	۳۶
جدول علائم هجایی.....	۳۷
خواندن اسم رامسس کبیر.....	۳۸
طالمی و لقب او.....	۳۹
ماهیت هیروگلیف‌های مصری.....	۴۰
فصل دوم: آوا، نماد و خط.....	۴۳
سختان مشهود و نامشهود.....	۴۴
زبان اشاره.....	۴۵
نظریه‌های خواندن.....	۴۶

۴۷	تصاویر یا کلمات؟
۴۷	آوا و املا
۴۸	انتقال معنا در نوشتار
۵۰	معمای مصور
۵۱	تندنویسی
۵۲	طبقه‌بندی نظام‌های نوشتار
۵۳	زبان و خط
۵۳	خط‌های قرض گرفته کنونی
۵۴	اعتبار یک خط
۵۶	بعد گرافیکی
۵۷	تصویرنگاری
۵۸	علائم فرهنگی
۵۹	فصل سوم: نوشتار اولیه
۶۰	نمادهای عصر یخبندان
۶۱	چوب‌خط‌ها
۶۲	کویوهای اینکاها
۶۲	تصویرنگاری‌های سرخ‌پوستان آمریکا
۶۳	نامه عاشقانه سیری
۶۴	ژتون‌های سفالی
۶۶	لفاف‌های سفالی
۶۷	اولین لوح‌های سفالی
۶۸	شمارش در خاورمیانه باستان
۷۰	کتابداری باستان

بخش دوم: نوشتار منسوخ ۷۳

۷۵	فصل چهارم: خط میخی
۷۶	بین‌النهرین باستان
۷۷	رمزگشایی خط میخی
۷۹	اولین موفقیت‌ها

۸۳	خط میخی رمزگشایی شده
۸۴	شکل‌گیری یک نظام
۸۵	هنر خط میخی
۸۷	صنعت خط میخی
۸۷	روش‌های نوشتن
۸۸	آموزش کتابت
۸۹	تکامل علائم
۹۱	اعداد و علم حساب
۹۳	کامپیوترها و خط میخی
۹۳	ادبیات خط میخی
۹۵	خط میخی و هیروگلیف هیئیت‌ها
۹۵	هیروگلیف هیئیت‌ها
۹۷	فصل پنجم: هیروگلیف‌های مصری
۹۸	شکل‌گیری نوشتار مصری
۹۸	تأثیر سومری‌ها
۹۹	جهت نوشتار مصری
۱۰۰	آواهای زبان مصر باستان
۱۰۱	الفبای هیروگلیفی
۱۰۲	قدرت نهفته هیروگلیف‌ها
۱۰۴	انواع هیروگلیف
۱۰۶	کتاب مردگان
۱۰۸	برخی کلمات هیروگلیفی
۱۰۹	کاشی لعابی رامسس دوم
۱۱۰	حرفه کتابت
۱۱۲	پاپیروس
۱۱۳	فصل ششم: خطی B
۱۱۵	رمزگشایی آرتور ایوانز
۱۱۷	راهنمای قبرسی
۱۱۹	رمزگشایی خطی B
۱۲۰	مایکل و نتریس

۱۲۱	پیشرفت
۱۲۲	جدول هجایی خطی B
۱۲۳	زبان لوح‌ها، یونانی است
۱۲۵	فصل هفتم: گلیف‌های مایایی
۱۲۶	اسطوره مایای باستان
۱۲۷	مایاها چه قومی بودند؟
۱۲۹	اعداد و زمان مایاها
۱۳۱	تاریخ مایا
۱۳۲	شمارس ۵۲ سال مایا
۱۳۳	نسخه خطی در سنین
۱۳۴	الفبای مایاها
۱۳۷	شروع رمزگشایی
۱۳۹	نظام مختلط نوشتاری
۱۴۱	هجابندی مایاها
۱۴۳	یک توتانخامون مایایی
۱۴۴	تولد و مرگ پاکال
۱۴۶	دیوارنگاری‌های بونامپاک
۱۴۷	جام شکلات مایا
۱۴۹	فصل هشتم: خطوط رمزگشایی نشده
۱۵۰	دشواری‌های رمزگشایی
۱۵۰	تعریف «رمزگشایی شده»
۱۵۱	راز مهرهای دره سند
۱۵۲	خط سند
۱۵۲	رمزگشایی خط سند
۱۵۳	علامت اعداد و جهت نگارش
۱۵۳	زبان تمدن دره سند
۱۵۴	خطی A کرتی
۱۵۵	صفحه‌ی فیستوس
۱۵۶	پروتو عیلامی
۱۵۷	اتروسکان: یونانی اما غیر یونانی

زبان و خط اتروسکانی.....	۱۵۸
نوشته‌های اتروسکانی.....	۱۵۸
رونگورونگو.....	۱۵۹
بخش سوم: نوشتار زنده..... ۱۶۱	
فصل نهم: اولین الفبا.....	۱۶۳
معمای الفبا.....	۱۶۴
اولین نوشته‌های الفبایی.....	۱۶۵
خطوط پروتوکنعانی.....	۱۶۷
الفبا در خط میخی.....	۱۶۷
ترتیب الفبا.....	۱۶۸
حروف فینیقی.....	۱۷۰
فینیقی‌ها.....	۱۷۱
آن چه یونانیان می‌شنیدند.....	۱۷۲
یونانیان و الفبا.....	۱۷۳
فصل دهم: الفبای جدید برگرفته از قدیم.....	۱۷۵
خانواده الفباها.....	۱۷۶
حروف لاتین و یونانی.....	۱۷۷
خط عبری و آرامی.....	۱۷۹
زبان‌های سامی.....	۱۸۰
خط عربی.....	۱۸۱
خطوط هندی.....	۱۸۲
الفبایی که یک پادشاه ابداع کرد.....	۱۸۳
روون‌ها.....	۱۸۴
خواندن روون‌ها.....	۱۸۵
الفبای چروکی.....	۱۸۷
راز و رمز الفبا.....	۱۸۸
فصل یازدهم: نوشتار چینی.....	۱۸۹
خواندن استخوان‌ها.....	۱۹۰
شکل‌گیری حروف چینی.....	۱۹۱
سبک‌های حروف چینی.....	۱۹۱

۱۹۳	طبقه‌بندی حروف چینی
۱۹۴	لغت‌نامه‌های چینی
۱۹۵	هجایندی سوت‌هیل
۱۹۷	زبان چینی
۱۹۸	آهنگ‌ها
۱۹۹	خطاطی چینی
۲۰۰	پیشه و هنر نگارش حروف
۲۰۲	بین‌بین: نگارش چینی با حروف لاتین
۲۰۳	حروف ساده شده
۲۰۵	فصل دوازدهم: نوشتار ژاپنی
۲۰۶	یادگیری کانجی
۲۰۷	تلفظ کانجی
۲۰۷	دو هجایندی ژاپنی: هیراگانا و کاتاگانا
۲۰۹	کانا در مقابل کانجی
۲۱۱	پیچیده‌ترین نوشتار در جهان
۲۱۳	روماجی: لاتین کردن خط ژاپنی
۲۱۴	کانجی، کانا و روماجی
۲۱۵	آینده نوشتار در ژاپن
۲۱۶	کامپیوتری کردن کانجی
۲۱۷	فصل سیزدهم: از هیروگلیف تا الفبا و بالعکس؟
۲۱۸	آرمان شهر لوگوگرافیکی
۲۲۱	تکامل نوشتار
۲۲۳	میراث هیروگلیفی
۲۲۵	ضمیمه: نوشتار در هزاره جدید

بدون نوشتار، تاریخ هیچوقت ثبت نمی شد. در تمام تمدن ها، کاتبان، انتقال دهندگان فرهنگ و اولین مورخان بودند. کاتبان بودایی این نقاشی قرن دهمی که مربوط به یک صومعه در کاراشهر در چین می باشد، برای تمدن چین به اندازه راهبان قرون وسطی یا کاتبان مصر باستان اهمیت داشتند.

مقدمه

نوشتار یکی از بزرگ‌ترین اختراعات تاریخ بشر است و شاید مهم‌ترین آن‌ها باشد. زیرا در اولین گام ثبت تاریخ را امکان‌پذیر ساخته است. با این حال مهارتی است که بیشتر انسان‌ها فرایند یادگیری آن را نادیده می‌گیرند. اگر چه در مدرسه، نوشتن را بر اساس الفبا و یا در کشور چین و ژاپن، با حروف و علائم چینی می‌آموزیم. اما به ندرت به آن فرایند ذهنی و فیزیکی فکر می‌کنیم که افکارمان را به صورت نمادهایی روی کاغذ یا صفحه مانیتور و یا بایتهای داده در سی دی تبدیل می‌کند. و تعداد اندکی از ما به نحوه یادگیری نوشتن می‌اندیشیم.

یک صفحه متن به یک زبان خارجی که برای ما کاملاً نامفهوم است، ماهیت این فرایند را یادآور می‌شود. یک نوشتهٔ منسوخ مانند هیروگلیف‌های مصری یا خط میخی خاورمیانه باستان برای ما چیزی چون اشکال بی‌معنی است. کاتبان باستان در ۴۰۰۰ یا ۵۰۰۰ سال قبل، به چه طریق نوشتن را اختراع کردند؟ چطور نمادها را جایگزین سخن یا افکار خود نمودند؟ ما چگونه این نمادها را پس از قرن‌ها سکوت رمزگشایی کرده یا سعی داریم معنی آن‌ها را دریابیم؟ آیا سیستم‌های نوشتار کنونی با نوشته‌های باستانی کاملاً تفاوت دارند؟ درمورد نوشته‌های چینی و ژاپنی چطور؟ آیا آن‌ها نیز مانند هیروگلیف‌های مصری هستند؟ آیا هیروگلیف بر الفبا مزیت دارد؟ کاتبان اولیه چه کسانی بودند و چگونه اطلاعات، عقاید و احساسات را ثبت می‌کردند؟

این کتاب با بررسی بسیاری از فرهنگ‌ها و زبان‌ها در اعصار مختلف تاریخ بشر سعی دارد به این سوالات پاسخ دهد و با استفاده از ایده‌ها و اطلاعاتی از علوم مختلف همچون مردم‌شناسی، باستان‌شناسی، تاریخ هنر، اقتصاد، زبان‌شناسی، ریاضیات، تاریخ سیاسی و اجتماعی، روان‌شناسی و الهیات، ادبیات و نوشته‌های قرون وسطی و رنسانس، خطاطی و فن چاپ به رمز گشایی این فرایند بپردازد. اگر چه در این کتاب به موضوعات بسیار گسترده و متنوعی اشاره شده است اما به دنبال ارائه تصویری تاریخی از نوشتار و یا به دنبال بررسی سیر پیشرفت نوشتار از دوران باستان تا عصر حاضر نیست و به تمامی متون تاریخی برجسته اشاره نکرده است. بلکه تحلیلی از نوشته‌های به کار رفته در تمدن‌های بزرگ دنیای باستان و نوشته‌های امروزی و علی‌الخصوص کشف اصول و قوانین برجسته‌ای است که در همه آنها بصورت مشترک عمل می‌کند. زیرا نوشته‌های باستانی، تنها شامل قوانینی منسوخ یا آثاری کمیاب و نوشته‌های مرموز نیستند. بلکه نشان دهنده نحوه انتقال احساسات و گویش به شکل خط هستند، چرا که اساساً روش شروع نوشتن در هزاره سوم قبل از میلاد، با روش نگارش مصریان و یا نحوه نگارش در عصر حاضر تفاوت چندانی باهم ندارد و این کتاب در صدد بیان این ایده ساده و بنیادین است.

نوشتار به عنوان تبلیغات سیاسی. در آستانه نبرد کادش در سال ۱۲۸۵ پ.م. فرعون، رامسس دوم برنامه حمله به هیتیت را تشریح می‌کند. بر اساس گفته‌های وی، پیروزی از آن مصریان بود. اما بر اساس کتیبه‌های هیتیت‌ها، آن‌ها خود را پیروز میدان می‌دانستند.

عملکرد نوشتار

نوشتار و سواد عموماً به عنوان توانایی‌های خوب و مثبت قلمداد می‌شوند. واضح است فردی که قادر به خواندن و نوشتن باشد، توانایی و فرصت‌های بیشتری نسبت به فرد بی‌سواد دارد. اما این همه موضوع نیست چرا که در بررسی تاریخ گسترش نوشتار، جنبه‌های منفی نیز وجود دارد که در سراسر تاریخ مشاهده می‌گردد. نوشتار علاوه بر بیان حقیقت، آموزش و ارتقای ادهان مردم، برای بیان دروغ، ریشخند و سوء استفاده نیز به کار برده می‌شود.

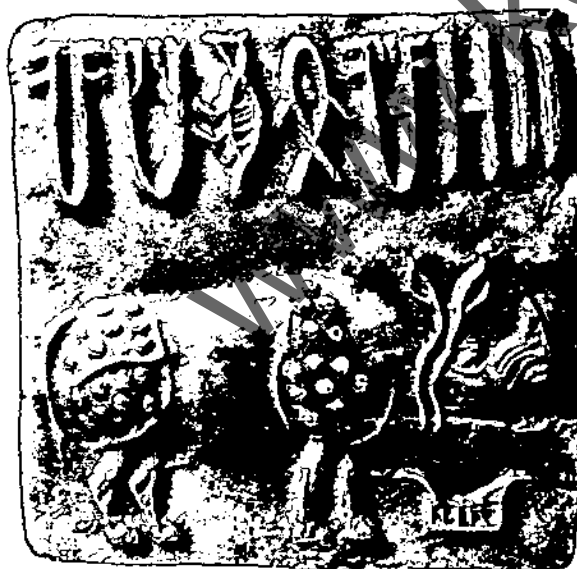
سقراط در داستانی توجه ما را به یک الهه مصری به نام توت جلب می‌کند که خالق نوشتار بوده و پادشاه نیز به دنبال تحسین این اختراع روشنگرانه است. پادشاه به توت گفت: «تو که خالق حروف هستی، به آن‌ها قدرتی مغایر با آن چه که واقعاً دارند، اعطا کرده‌ای. اکسیری برای یادآوری خلق کرده‌ای و ظاهر خرد را به مردم ارزانی داشته‌ای. چون مردم از این طریق مطالب زیادی خوانده و بنابراین چیزهای زیادی خواهند آموخت. حال آن که بیشتر آنان در جهالتند.» اهمیت این سخنان در قرن بیست و یکم که جهان از اطلاعات نوشتاری سیراب شده و فناوری اطلاعات با سرعت، قدرت و سهولت بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد، بیش از پیش آشکار می‌شود. و نقش نگارش را در پیشرفت‌های بشر نمایان می‌کند.

رهبران سیاسی همواره از نوشتار برای پیشبرد اهداف خود بهره جسته‌اند. حدود ۴۰۰۰ سال پیش، متنی کاملاً متفاوت روی یک لوح سنگی سیاه رنگ به نام قانون حمورابی در بابل نوشته شد که پیامی مشابه با شعارهای انتخاباتی دهه نود دارد. حمورابی خود را پادشاه قادر بابل و پادشاه کل کشور آمو، سومر و آکد و پادشاه یک چهارم جهان می‌نامد و قول می‌دهد اگر این قوانین رعایت گردند، تمام مردم از آن سود خواهند برد. اچ جی ولز در کتاب تاریخچه جهان می‌نویسد: «توافقات، قوانین و فرمان‌ها را ثبت کنید. چرا که رشد کشورهایی بزرگ‌تر از دولت‌شهرهای قدیمی را امکان‌پذیر می‌سازد... فرمان کشیش یا پادشاه و مهر وی می‌تواند فراتر از صدای وی و حتی پس از مرگ او نیز دوام داشته باشد.»

اما مایهٔ تاسف است که متون تاریخی به جا مانده که با خط میخی بابلی و آشوری، هیروگلیف‌های مصری و علائم مایاها در امریکای مرکزی بر روی دیوار قصرها و معابد حکاکی شده‌اند، همچون پوسترهایی تبلیغاتی و سیاسی به کار می‌رفتند. هدف آن‌ها یادآوری این بود که رئیس کیست و چه پیروزی‌های عظیمی دارد و مقام وی تا چه حد مستحکم است. در کارناک در کشور مصر، روی دیوار خارجی معبدی، تصاویری از نبرد رامسس دوم در مقابل هیئت‌ها در حدود ۱۲۸۵ پیش از میلاد در کادش ثبت شده است. هیروگلیف‌ها حاکی از صلح نامه‌ای بین فرعون و پادشاه هیئت و جشن پیروزی مصریان است. اما نسخهٔ دیگری از این عهدنامه در بغازکوی، پایتخت هیئت یافت شده که پایان جنگ را به نفع آن‌ها نشان می‌دهد!

نیاز به جاودانگی، اولین و مهم‌ترین دلیل برای کاتبان بوده است. برای مثال هزاران نوشته از اتروسکان‌ها یافت شده که مربوط به کتیبه‌های تدفینی است. می‌توانیم نام، تاریخ و مکان فوت را بخوانیم زیرا مطابق با حروف الفبای یونانی نوشته شده‌اند. اما دانش ما نسبت به زبان مردمی که حروف یونانی را قرض گرفته و به رومیان انتقال داده‌اند که بعدها به سراسر اروپا گسترش یافت، بسیار مبهم است. رمزگشایی زبان اتروسکانی حکم یادگیری زبان انگلیسی را فقط از طریق خواندن سنگ قبرها دارد.

هدف دیگر نوشتار، پیش‌بینی آینده بود. تمام دانشمندان باستان دغدغهٔ رویدادهای آینده را داشتند و نوشتار به آن‌ها اجازه می‌داد نگرانی‌های خود را تدوین کنند. در آثار به جا مانده از قوم مایا این گونه نوشته‌ها به شکل کتاب‌هایی از پوست درخت با تزئیناتی از رنگ و جلدی از پوست جگوار دیده می‌شوند.

نوشتار برای شناسایی مهرهای سنگی تمدن درهٔ سند، ۲۰۰۰ سال پ.م. که به زیبایی حکاکی شده و حکم امضا یا نشان مالکیت را داشتند.

نوشتار برای پیشگویی. قدیمی‌ترین نوشته‌های چینی، استخوان‌های پیشگویی هستند که به سلسله شانگ، ۱۲۰۰ پ.م. بازمی‌گردند. نمادها شکل اولیهٔ حروف چینی هستند.

نوشتار برای حسابداری. در اواخر قرن هشتم پ.م.، دو جنگجوی آشوری پس از پایان نبرد با دشمن، در حال صحبت با یکدیگر هستند و دو کاتب، تعداد کشته‌ها را ثبت می‌نمایند. و یک کاتب دیگر با استفاده از یک قلم مروری پاپیروس، به زبان آرامی که نوشتاری الفبایی است، و همکار ریش‌دارش یا خط میخی سنی روی لوح سفالی یا مومی می‌نویسند.

در گذشته پیش‌گویی‌ها بر اساس سیستم تقویمی بسیار پیچیده‌ای انجام می‌شد که به ۵ میلیارد سال قبل اشاره داشت و امروزه علم آن را عمر زمین تخمین می‌زند. از سوی دیگر، در چین و طی حکومت سلسله شانگ در عصر برنز، سوالاتی در خصوص آینده روی لاک سنگ‌پشتان حکاکی می‌شد که به استخوان پیشگویی معروف بودند. استخوان را آن قدر حرارت می‌دادند تا ترک بردارد. از تجزیه و تحلیل شکل آن ترک، که پیامی الهی تلقی می‌شد، نتیجه پیشگویی روی آن حکاکی می‌گردید. بعدها آن چه که در واقعیت روی می‌داد را به حکاکی‌های استخوان می‌افزودند. تا همه مراحل پیشگویی ثبت شود.

اما بیشتر نوشته‌ها در دنیای باستان کاربردی بودند و برای مثال به عنوان کارت شناسایی یا سند مالکیت و یا در امور بازرگانی، حکومتی باستانی مورد استفاده قرار می‌گرفتند. کارنوشی (خط بیضی شکل دور حروف هیروگلیف) که نام توتانخامون را دربردارد، روی تمام اشیاء از بزرگ‌ترین تخت‌ها تا کوچک‌ترین جعبه‌های مقبره وی دیده می‌شود. هر یک از حاکمان دنیای باستان، برای نشان گذاری لوح‌های سفالی یا دیگر مکتوبات به یک مهر شخصی نیاز داشت. مردان صاحب منصب و تجار نیز چنین مهرهایی در اختیار داشتند. (امروزه در ژاپن، مهریش از امضا در اسناد دولتی و تجاری کاربرد دارد). چنین برجسته‌هایی در بین‌النهرین، چین و امریکای مرکزی یافت شده است. مهرهای سنگی تمدن دره سند متعلق به ۲۰۰۰ سال پ. م.، بسیار جالب توجه هستند، نه تنها به این خاطر که به شکل نفیسی حکاکی شده‌اند - یکی از نگاره‌های معروف، یک اسب شاخدار مرموز است - بلکه به این دلیل که نمادهای مکتوب روی آن‌ها هنوز رمزگشایی نشده‌اند. مکتوبات دره سند، برخلاف

نوشتار در تقویم. این صفحه از نسخه خطی درسدن، قرن ۱۵ میلادی حاوی تاریخ‌های قوم مایاست. مایاها از سیستم تقویمی پیچیده‌ای استفاده می‌کردند.

نوشته‌های بابل، روی دیوارها و به شکل نوشته‌های عمومی نگاشته نمی‌شدند. بلکه، بصورت مهرها و علائم شناسایی در اطراف خانه‌ها و خیابان‌های پایتخت کشف شد. این مهرها احتمالاً روی ریسمان یا تسمه‌ای قرار داشتند که به شکل امضای شخصی به کار می‌رفت یا نشان دهنده دفتر شخصی یا محل فعالیت گروهی حرفه‌ای یا اجتماعی بود.

نوشتار در امور حسابداری، بسیار رایج‌تر از مهر و برجسب بود. قدیمی‌ترین نوشته‌های لوح‌های سفالی سومری در بین‌النهرین، شامل فهرستی از مواد خام و محصولاتی نظیر جو و فهرست کارگران و وظایفشان، زمین‌ها و مالکین، درآمد و خرج معابد و غیره هستند که همگی محاسباتی در خصوص میزان تولید، تاریخ نقل و انتقال، وسعت مناطق و بدهی‌هاست. قدیمی‌ترین نوشته‌های رمزگشایی شده اروپایی و لوح‌های حاوی نوشته‌های خطی B یونان و کرت نیز این چنین بودند. نوشته لوحی که در سال ۱۹۵۳ رمزگشایی شد، صرفاً محتویات دیگرهای سه پایه را (که پایه‌های یکی از آن‌ها سوخته بود)، جام‌هایی در اندازه‌های مختلف و تعدادی دستگیره را ثبت کرده بود.

خاستگاه نوشتار

اکنون بیشتر دانشمندان بر این باورند که نوشتار همراه با حسابداری به وجود آمده و حسابداری در بقای نوشتار در مصر، چین و آمریکای مرکزی نقش برجسته‌ای داشته است. به گفته یکی از کارشناسان لوح‌های سومری، نوشتار در نتیجه مستقیم نیازهای رube رشد اقتصادی شکل گرفت. به عبارت دیگر، در اواخر هزاره چهارم پ.م، پیچیدگی تجارت و اداره دولت‌شهرهای اولیه در بین‌النهرین به جایی رسید که قدرت حافظهٔ نخبگان حکومت دیگر قادر به ثبت ذهنی داده‌ها نبودند و بنابراین ثبت معاملات به شکلی پایدار و قابل اتکا ضرورت یافت. دولت و بازرگانان در آن زمان می‌گفتند: «این معامله را مکتوب می‌کنم» یا «آیا می‌توانم این معامله را ثبت نمایم؟»

اما این امر به تنهایی چگونگی شکل‌گیری نوشتار را به درستی شرح نمی‌دهد. اعتقاد به خاستگاه الهی نوشتار در قرن هجدهم، راه را برای این نظریه که متون قدیمی چیزی جز تصویرنگاری نمی‌باشد، هموار کرد. گمان بر این بود که اولین نمادهای مکتوب، تصویرنگاشت یا نمایش تصویری موضوعات واقعی بودند. برخی دانشمندان معتقدند نوشتار، نتیجه تحقیق و جستجوی آگاهانه یک مرد سومری گمنام در شهر اوروک در حدود سال ۳۳۰۰ پ.م. بوده است. عده‌ای دیگر بر این باورند که نوشتار، حاصل کار گروهی از بازرگانان و مقامات دولتی باهوش بوده است. گروه دیگر گمان می‌کنند نوشتار اصلاً اختراع محسوب نمی‌شود، بلکه یک کشف تصادفی است. بسیاری نیز نوشتار را نتیجه تکامل در یک بازه زمانی طولانی می‌دانند. یک نظریه معروف بر این مبنا وجود دارد که نوشتار از سیستم شمارش قدیمی ژتون‌های سفالی نشأت گرفته است. ژتون‌ها یا گوی‌های کوچک سفالی که کاربرد دقیق آن‌ها هنوز مشخص نشده و در بسیاری از محوطه‌های باستانی خاورمیانه یافت شده‌اند، احتمالاً مانند فاکتورهای امروزی برای شمارش کالاها مورد استفاده قرار می‌گرفتند. بر اساس این نظریه، جایگزینی علامت‌های دو بعدی به جای خود ژتون‌ها با نمادهایی شبیه به اشکال ژتون‌ها، اولین گام به سوی نوشتار بود.

نوشتار مقدس. در این نوشته مصور مربوط به القزوینی در سال ۱۲۸۰، فرشتگان اعمال خوب و بد انسان را ثبت می‌نمایند. نوشته‌های عربی در دین اسلام بسیار محترم هستند زیرا قرآن که کلام خدا و مقدس است، به این زبان نوشته شده است.

به هر حال، کشف یک اصل قدرتمند در روند پیشرفت «نوشتار کامل» و گذار از مرحله «نوشتار تصویری» و محدود توسط سرخپوستان امریکای شمالی و سایر اقوام ضروری بود. این اصل، یک ایده بنیادی بر این مبنا بود که نمادهای تصویری را می‌توان به جای ارزش‌های صوتی به کار گرفت. بنابراین کشیدن شکل یک چغد در هیروگلیف‌های مصری به معنای صدای صامت m است؛ همچنین تصویر یک خر و یک چنگ (ابزار موسیقی) در زبان فارسی به معنای کلمه خرچنگ است.

پیشرفت نوشتار

آیا پیشرفت و گسترش استفاده از نوشتار بدون در نظر گرفتن اینکه که چگونه به وجود آمده؟ اختراع یا کشف شده؟ و یا یک روند تکاملی را طی کرده است، از کجا شروع شده است؟ آیا از بین‌النهرین به سایر نقاط گسترش یافته است؟ قدیمی‌ترین نوشته‌های مصری متعلق به ۳۱۰۰ پ.م.، مکتوبات دره سند متعلق به ۲۵۰۰ پ.م.، نوشته‌های جزیره کرت مربوط به ۱۹۰۰ پ.م.، مکتوبات چینی متعلق به ۱۲۰۰ پ.م. و نوشته‌های امریکای مرکزی مربوط به ۶۰۰ پ.م. هستند. بر این اساس، منطقی به نظر می‌رسد که استفاده از نوشتار، البته نه بکارگیری نمادهای خاص در یک نوشته، به تدریج از فرهنگی به فرهنگ‌های دوردست منتقل شده باشد. انتقال چاپ از چین به اروپا حدود ۶۰۰ تا ۷۰۰ سال به طول انجامید، انتقال اختراع کاغذ نیز مدت بسیار بیشتری طول کشید. پس آیا می‌توان گفت نوشتار طی مدتی بسیار طولانی از بین‌النهرین به چین منتقل شده باشد؟

با این وجود و با فقدان شواهدی معتبر جهت اثبات این نظریه، حتی در مورد تمدن‌های جدیدتر در بین‌النهرین و مصر، اکثر دانشمندان بر این باورند که در بیشتر تمدن‌های دنیای باستان، نوشتار به طور مستقل شکل گرفته است. افراد خوش بین ترجیح می‌دهند بر هوش و قوه اختراع جوامع انسانی تاکید کنند. افراد بدبینی که دیدگاه محافظه‌کارانه‌تری نسبت به تاریخ دارند، معتقدند انسان‌ها به نسخه برداری وفادارانه از چیزهایی که از قبل وجود دارند، گرایش داشته و نوآوری‌های خود را به موارد بسیار ضروری محدود می‌کنند.

نظریه دوم، برای توضیح این فرایند، به این استناد قرار می‌کند که چطور مصریان، الفبا را از فینیقی‌ها وام گرفته و حروف صداداری را که در الفبای فینیقی وجود نداشت، به آن افزودند.

تردیدی درباره برخی وام‌گیری‌ها نظیر قرض گرفتن نوشتار اتروسکانی توسط رومیان، وام‌گیری حروف چینی در ژاپن، و در دوران معاصر، جایگزینی حروف لاتین به جای حروف عربی در ترکیه و به دستور کمال اتاترک وجود ندارد. بی‌تردید تغییراتی در نوشتار قرض گرفته شده روی می‌دهد زیرا زبان جدید صداهایی دارد که زبان مبدا فاقد آن است، مانند ادغام حروف صدا و نقاط روی حرف Ü در کلمه Atatürk. زمانی که دو زبان به هم شباهت دارند، پذیرش این نظریه کار آسانی است اما اگر دو زبان تفاوت بسیاری با هم داشته باشند، مانند زبان ژاپنی و چینی، به سختی می‌توان آن را درک کرد. خط ژاپنی برای رفع این تفاوت‌ها، از دو مجموعه کاملاً متفاوت از نمادها تشکیل شده است یعنی حروف چینی (هزاران حرف) و علائم هجایی ژاپنی (حدود ۵۰ نشانه) که نماد صداهای اصلی گفتار ژاپنی هستند. بنابراین یک جمله ژاپنی، حروف چینی و علائم هجایی ژاپنی را در کنار هم داراست و پیچیده‌ترین سیستم نوشتار در جهان به حساب می‌آید.

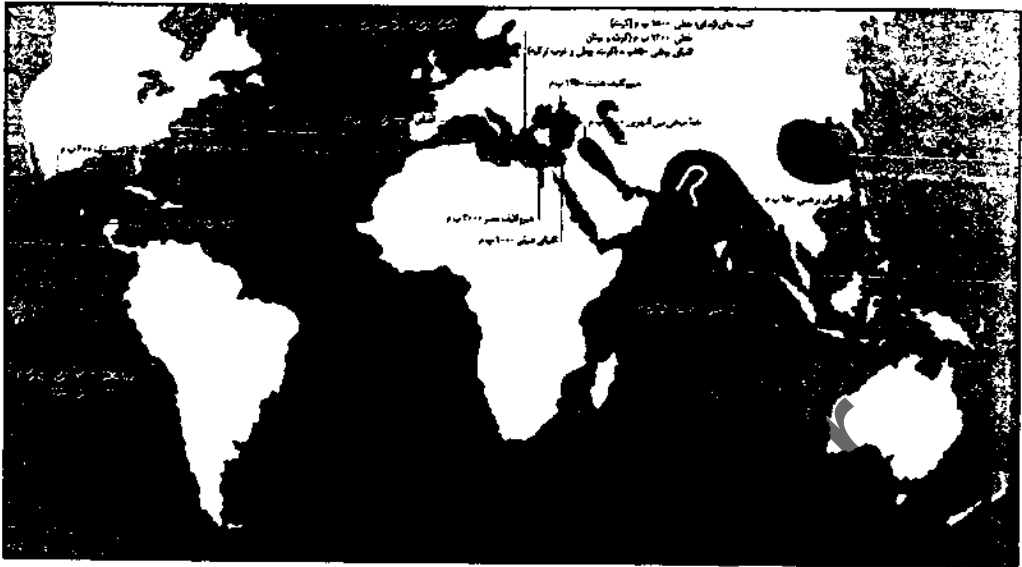
خط، گفتار و زبان

اروپاییان و آمریکایی‌هایی که سواد معمولی دارند، قادر به شناسایی و نوشتن حدود ۵۲ نشانه الفبا و دیگر نمادهای متفرقه نظیر اعداد، نقطه گذاری و نمادهای معناداری مانند +, &, \$, 2 هستند. در مقابل، ژاپنی‌ها قادر به شناسایی و نوشتن ۲۰۰۰ نماد هستند و اگر تحصیلات بالاتری داشته باشند، می‌توانند ۵۰۰۰ نماد یا بیشتر را بخوانند و بنویسند. این دو حالت مختلف در آمریکا و اروپا دو یک سو و ژاپن در سوی دیگر دو قطب متضاد را نشان می‌دهند. اما در واقع، بیش از آن چه به نظر می‌رسد به هم شباهت دارند.

تمام متونی که نوشتار کامل هستند، یعنی به گفته جان دوفرالسیس، دانشجوی برتر آمریکایی زبان چینی «سیستمی از نمادهای گرافیکی که توانایی انتقال هر تفکر و احساسی را دارد» بر اساس اصلی بنیادین کار می‌کنند که مغایر با تفکرات عمده مردم و برخی دانشمندان است. زبان چینی و ژاپنی از نمادهایی برای نشان دادن صداها یعنی علائم آوایی، استفاده می‌کند؛

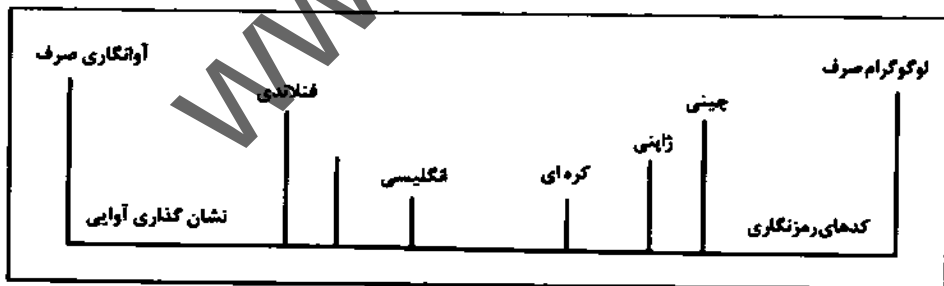

قرض‌گیری یک نوشتار. تمام زبان‌ها در سراسر تاریخ، از نوشتارهای اقوام دیگر نکاتی را قرض گرفته‌اند. در سال ۱۹۲۸، کمال اتاترک در ترکیه، حروف لاتین را جایگزین حروف عربی کرد. در این تصویر او در حال آموزش خط جدید نشان داده شده است.

نقشه جغرافیایی اولین مناطقی که نوشتار اولیه شکل گرفت

تمام سیستم‌های نوشتار از ترکیب علائم آوایی و معنایی بهره می‌گیرند. به جز اشکال خارجی نمادها، تفاوت دیگر، نسبت علائم آوایی به معنایی است. هرچه این نسبت بالاتر باشد، حدس زدن تلفظ کلمه آسان‌تر خواهد بود. این نسبت در زبان انگلیسی، بالا و در چینی کم است. بنابراین املائی انگلیسی، در نشان دادن آواها بسیار دقیق‌تر از املائی چینی عمل می‌کند. اما املائی زبان فنلاندی به لحاظ آوایی، بسیار کارآمد است، حال آن که نوشته‌های چینی و ژاپنی از این لحاظ ضعف زیادی دارند.

زبان نوشتار در مقابل زبان گفتار (از دوفرنسیس و آنکر). نظام‌های نوشتار در زنجیره‌ای نظری بین لوگوگرافی صرف و آوانگاری صرف که در آن نوشتار فنلاندی کارآمدترین و چینی ناکارآمدترین نوشتارها به لحاظ آوانگاری هستند.

انقلاب فرهنگی، چین، اواسط دهه ۶۰ میلادی. مانو تسه تونگ می گفت حروف لاتین را جایگزین حروف چینی خواهد کرد تا میلیون ها چینی بی سواد، بتوانند به راحتی تحصیل کنند. اما مخالفان محافظه کار قدرت بسیاری داشتند و در طول انقلاب فرهنگی، گاردهای ارتش سرخ هر گونه نوشته ای با حروف لاتین را از بین بردند.

دشواری یادگیری نوشتار چینی و ژاپنی را نمی توان انکار کرد. در اواسط دهه ۵۰ در ژاپن، میزان خودکشی نوجوانان به اوج خود رسید که به نظر می آمد دلیل آن، توسعه آموزش همگانی پس از جنگ با استفاده از نوشتار ژاپنی بود که هزاران حرف و نشانه داشت. یک دانش آموز چینی یا ژاپنی نسبت به دانش آموزان غربی، به چندین سال وقت بیشتر نیاز دارد تا بتواند در خواندن مهارت یابد.

میلیون ها نفر از غربی ها هم هستند که در خواندن و نوشتن دچار ضعف اند. گفته می شود میزان باسوادی در ژاپن بالاتر از غرب است. بنابراین پیچیدگی نوشته های ژاپنی باعث افزایش بیسوادی و یا مانع تبدیل شدن این کشور به یکی از قدرت های بزرگ اقتصادی جهان نشده است؛ و همچنین باعث نشده که به خاطر سختی استفاده از حروف و علائم چینی، نحوه نوشتار خود را عوض کرده و به حروف لاتین روی بیاورند.

تاریخچه نوشتار

طومارهای بحر المیت به زبان آرامی/عبری	نوشته‌های اولیه، یعنی ارتباط تصویری	عصر یخبندان (پس از ۲۵,۰۰۰ پ.م.)
آخرین کتیبه به خط میخی	در خاورمیانه، زئون‌های سفالی برای شمارش بکار می‌رفت	۸۰۰۰ پ.م. به بعد
کتیبه‌های رمزی در شمال اروپا	لوح‌های سفالی سومری یا نوشته، اوروک، عراق	۳۲۰۰ پ.م.
آخرین کتیبه با هیروگلیف‌های مصری	ظهور کتیبه‌های خط میخی، بین‌النهرین	۲۹۰۰ پ.م.
پاکال، حاکم قوم مایا در پالانک، مکزیک	کتیبه‌های هیروگلیف، مصر	۳۰۰۰ - ۲۹۰۰ پ.م.
کونیچی، اولین اثر ادبی ژاپن (به‌حروف و علامت چینی)	ظهور نوشته‌های خطی A کرتی	قرن ۱۸ پ.م.
اختراع چاپ، چین	حکومت حمورابی، پادشاه بابل؛ نوشتن قانون روم، لوح	۱۷۵۰ - ۱۶۹۴ پ.م.
ابداع الفبای سریلیک در روسیه	اولین الفبای شناخته شده، فلسطین	قرن ۱۶ - ۱۷ پ.م.
حکومت سیزونگ پادشاه کره؛ ابداع الفبای هانگول	نوشته‌های خطی B کرتی	۱۶۵۰ پ.م.
اختراع حروف چاپی متقول	کتیبه‌های خط میخی الفبایی، اوگاریت، سوریه	قرن ۱۴ پ.م.
ثبت الفبای مایایی به دست دیگو دلاندا، یوکاتان	حکومت نواتلخامون، مصر	۱۲۵۲ - ۱۲۶۹ پ.م.
کشف کتیبه روزتا در مصر	جشن پیروزی لبرد کادش به دستور رامسس دوم و هیئت‌ها	حدود ۱۲۸۵ پ.م.
ابداع الفبای چروکی به دست سکویا، امریکا	ظهور نوشته‌های استخوان پیشگویی یا حروف چینی	۱۲۰۰ پ.م.
رمزگشایی هیروگلیف‌های مصری به دست شامبولیون	کتیبه‌های الفبایی فنیقی، حوزه مدیترانه	۱۰۰۰ پ.م.
رمزگشایی خط میخی بین‌النهرین به دست رولینسون، هینکس و دیگران	ظهور نوشته‌های الفبای یونانی	۷۲۰ پ.م.
اختراع ماشین تحریر	ظهور الفبای اتروسکانی در شمال ایتالیا	قرن ۸ پ.م.
کشف استخوان‌های پیش گویی در چین	کتیبه‌های دموتیک برگرفته از هیروگلیف‌های مصری	۶۵۰ پ.م.
کشف شهر کنوسوس به دست ایوانز که خطی او B کرتی را شناسایی کرد.	نوشته‌های گلیفی (تصویری) در امریکای مرکزی	۶۰۰ پ.م.
کتیبه‌های اولیه سنیایی به دست پتری، سرایت الخدییم، سینا	حکومت داریوش، پادشاه ایران؛ کتیبه بیستون (کلید رمزگشایی خط میخی)	۵۲۱ - ۴۸۶ پ.م.
کشف تمدن سنگ	الفبای ایونی‌ها الفبای استاندارد یونان شد	۴۰۰ پ.م.
اختراع کامپیوترهای الکترونیک	اتسوکا در شمال هند فرمان سنگی به‌زبان برهمانی و خاروستی (Kharosthi) صادر کرد	۲۴۲ - ۲۷۰ پ.م.
تبدیل شدن زبان عبری به زبان رسمی در اسرائیل	سلسله شین املائی حروف چینی را اصلاح کرد	۲۲۲ پ.م.
رمزگشایی خطی B به دست وتریس	اختراع کاغذ چین	قرن دوم پ.م.
رمزگشایی کلیف‌های مایایی به دست نوروسو و دیگران		
معرفی املائی بین بین (زبان چینی به حروف لاتین) در چین		
اختراع واژه‌پردازها؛ نوشتار به‌صورت الکترونیک درآمد		
معرفی شبکه ارتباط جهانی؛ انقلاب در بازیابی اطلاعات		

هیروگلیف‌های مدرن

آیا ادعاهای مربوط به کارآمدی الفبا اشتباه هستند؟ اگر نوشته‌های الفبایی نیز مانند خط چینی و ژاپنی و هیروگلیف‌های مصری شامل لوگوگرام‌های بیشتر به جای چند کلمه باشد، آیا خواندن و نوشتن بسیار راحت‌تر نمی‌شود؟ چرا داشتن نوشتاری آوامحور مطلوب است؟ آوا در فرایند نوشتن و خواندن چه نقشی دارد؟

تنها کافی است نگاهی به هیروگلیف‌های اطراف خود در بزرگراه‌ها، فرودگاه‌ها، روی نقشه‌ها، پیش‌بینی آب و هوا، برچسب لباس‌ها، صفحه کامپیوتر و صفحه کلید کالاهای الکترونیکی بیاندازیم. به عنوان مثال، برای «انتقال مکان‌نما به چپ» از «استفاده می‌شود» هیروگلیف‌ها به ما می‌گویند که نباید در کجا سبقت بگیریم، نزدیک‌ترین باجهٔ تلفن کجاست، کدام جاده به شاهراه می‌رسد، آیا احتمال بارش باران وجود دارد یا خیر، چطور باید لباسی را بشوییم و چطور باید نواری را دوباره برگردانیم. برخی افراد به پیروی از لایبنیتز، فیلسوف و ریاضی‌دان قرن هفدهم، تصور می‌کنند که می‌توانند یک زبان نوشتار کاملاً جدید را برای ارتباط جهانی ابداع نمایند. این زبان از هر زبان دیگری مستقل بوده و تنها بر مفاهیم اصلی ارتباطات علمی، سیاسی و فلسفی تکیه دارد. اگر موسیقی و ریاضی به چنین هدفی دست یافته‌اند پس چرا نتوان چنین زبانی را ابداع کرد؟

این کتاب نشان می‌دهد که چرا این رویا هرگز محقق نخواهد شد. خواندن و نوشتن بسیار به گفتار وابسته‌اند. برخلاف ادعای بسیاری از دانشمندان چینی و غربی، حروف چینی مستقیماً و بدون دخالت آوا با ذهن سخن نمی‌گویند. هیروگلیف‌های مصری نیز علیرغم زیبایی نمادهايشان و این واقعیت که می‌توانیم مردم، حیوانات، اشیاء و جهان طبیعی را از آن‌ها تشخیص دهیم، بدون دخالت آوا عمل نمی‌کنند.

ارسطو واحد بنیادین زبان «نوشتار و گفتار» را گراما نامید. فردیناندو سوسور، بنیانگذار زبان‌شناسی مدرن، زبان را با یک ورق کاغذ مقایسه کرده است. «تفکر، یک روی کاغذ و آوا روی دیگر آن است. امکان ندارد که بتوان کاغذی را با قیچی به دو نیم کرد و این دو سو را از هم جدا ساخت. به همین شکل، نمی‌توان آوا را از تفکر یا تفکر را از آوا جدا کرد» ما به تازگی فرایند ذهنی صحبت کردن را درک کرده‌ایم اما همچنان دانسته‌هایمان در خصوص فرایند خواندن و نوشتن اندک است. اما حداقل در این باره اطمینان داریم که نوشتار را نمی‌توان از گفتار جدا کرد؛ کلمات و حروف تشکیل دهندهٔ یک واژه، هم دارای آوا و هم علامت هستند.

